

UUS RINNE VENEMAA JA LÄÄNE VAHEL LÕUNA-KAUKAASIAS

Egbert Jahn

■

Ülevaade¹. Lühike sõda Lõuna-Osseetia ja Abhaasia pärast Georgia ning Venemaa vahel 2008. aasta augusti alguses on taas kord demonstreerinud kohalike külmutatud konfliktide kalduvust viia sõja puhkemiseni ja rahvusvahelist plahvatusjõudu. Sõda muutis tuntavalt poliitilist olukorda Kaukaasias, vallandas taas rahvuslikult pinnalt võrsunud väljaajamised ning pingestas ajutiselt Venemaa ja Lääne suhteid sel määral, et räägiti lausa uuest külmast sõjast. Pärast Venemaa anneksiooni Krimmis ja separatistide valitsuse sisseseadmist Donbassis 2014. aasta kevadel on see murettekitav olukord veelgi teravnenu. Pärast seda, kui Venemaa taastas sõja käigus uuesti mõlema *de facto* riigi territoriaalse ühtsuse nendes piirides, mille oli 1920. aastatel kehtestanud nõukogude võim, ja tunnustas mõlema riigi iseseisvust, tekkis Lääne ja Venemaa vahele uus rindejoon. Igatahes lükkus edasi Georgia NATO-sse vastuvõtmise plaan. Muidu oleksid Lääne ja Venemaa sõjalised jõud selleski regioonis paiknenud üksteise vahetus naabruses. Uus piirijoon on eriti ebamugav, kuna Lääs peab kehtivaks Georgia territoriaalset terviklikkust, ei tunnusta Lõuna-Osseetia ja Abhaasia iseseisvust ning oleks pidanud viitama Vene vägede õigusvastasele viibimisele NATO territooriumil, kui Georgia oleks NATO-sse vastu võetud.

Venemaa oli hoiatanud juba ammu enne seda, kui enamik lääneriikide parlamente prognoositavalt kohe peale Kosovo parlamendi formaalset iseseisvusdeklaratsiooni 17. veebruaril 2008 riigi iseseisvust tunnustas, et võib sellele omalt poolt vastata Lõuna-Osseetia ja Abhaasia tunnustamisega.

Sellal kui lääneriikide tunnustus Kosovo separeerumisele olevat vastuolus rahvusvahelise õigusega, on Lõuna-Osseetia ja Abhaasia tunnustamine Venemaa sõnul igati õiguspärane. Siiski viivitas Venemaa järgnevatel kuudel selle tegemisega.

Alles pärast seda, kui Georgia alustas 7. augustil 2008 ennetavat pealetungi Lõuna-Osseetias, läks Venemaa üle aktiivsele sõjategevusele, tunnustas Lõuna-Osseetia ja Abhaasia iseseisvust ning suurendas mõlema piirkonna palvel pärast Euroopa Liidu vahendamisel sündinud relvarahu nendel aladel oma vägede kohalolu.

¹ Artikkel tugineb autori ettekandele „Die neue Frontenbildung Rußlands und des Westen im Südkaukasus“, mis on peetud 16. jaanuaril 2017 loengusarjas „Frankfurter Montags-Vorlesungen“. <<http://www.fb03.uni-frankfurt.de/65035075/DSFraMoV12-NET-Frontenbildung-26.pdf>>. Autori täiendatud teksti on tema loal eesti keelde tõlkinud Andres Saumets. – Mannheimi ülikooli sotsiaalteaduskonna Mannheimis ja Maini-äärses Frankfurtis korraldatavates avalikes akadeemilistes loengutes (Mannheimer Montags-Vorlesungen) käsitleb prof dr Egbert Jahn aktuaalseid poliitilisi tüliküsimusi nende poliitilises ja ühiskondlikus kontekstis ning analüüsib nende ajastuloolisi tekketingimusi ja eeldatavaid tagajärgi. *Tõlkija kommentaar*

Siitpeale kerkisid üles järgmised küsimused. Kas Lääs ja Venemaa on valmis pikaajaliselt vastastikku tunnustama „oma“ *de facto* riikide Kosovo, Lõuna-Osseetia ja Abhaasia iseseisvust? Kas mõlemad konfliktipooled on valmis ennetustööks, et need kolm tunnustamisakti ei muutuks pretsedendiks teiste *de facto* riikide jaoks Euroopas ja mujal maailmas? Kas mõlemad pooled suudavad teha äsjamainitud muude juhtumite puhul kompromisse? Ja missugused tagajärjed on sellel uuel olukorral nüüd geopoliitiliselt täiesti isoleeritud Armeeniale?

Võtmesõnad: *külmutatud konfliktid, de facto riigid (Kosovo, Abhaasia, Lõuna-Osseetia), 2008. aasta Vene-Georgia sõda, Venemaa Föderatsioon, NATO*

Keywords: *frozen conflicts, de facto states (Kosovo, Abkhazia, South Ossetia), Russo-Georgian war of 2008, Russian Federation, NATO*

1. Külmutatud konflikti põgus ülessulamine Georgia viiepäevasõjas

Külmutatud konfliktid on tulvil sõjaootust. Nende hulka võib lahterdada lahkkelid piiride kulgemise ja rahvuslike iseseisvuspüüdluste pärast riikide äärealadel, ennekõike aga *de facto* riikide problemaatika. Rahvusvaheliselt neid riike ei tunnustata, sest ÜRO näeb nende eraldumises olemasolevatest rahvusvaheliselt tunnustatud riikidest õigusvastasust. Nendel *de facto* riikidel on küll tõhus riiklik ülemvõim mingi territooriumi (riik) ja selle elanikkonna (rahvas) üle, kuid reeglina toetab neid julgeolekupoliitilise sihipärasusega nii sõjaliselt, majanduslikult kui ka poliitiliselt üks või mitu välismaist jõudu. Mõnikord, kuid sugugi mitte alati, tunnustavad toetavad riigid neid *de facto* riike ka rahvusvahelise õiguse mõttes iseseisvate riikidena. Euroopas on peaaegu kõik *de facto* riigid tekkinud pärast Nõukogude Liidu lagunemist Venemaa abiga: Transnistria², Mägi-Karabakh³, Abhaasia, Lõuna-Osseetia ja lühiajaliselt 2014. aasta märtsis ka Krimm, enne kui Venemaa viimase annekteeris. Donetsk ja Luganski rahvavabariigid, mida alates 2017. aasta juulist on üritatud ühendada Väike-Venemaaks, on vaatamata Minski relva-

² Transnistria konflikti kohta vt lähemalt: **Graf, Kilian** 2010: Der Transnistrien-Konflikt. Produkt spätsowjetischer Verteilungskämpfe und Zerfallskonflikt der implodierten Sowjetunion. Hamburg: Disserta.

³ Mägi-Karabahi konflikti kohta vt lähemalt: **Babajew, Aser** 2014: Weder Krieg noch Frieden im Südkaukasus. Hintergründe, Akteure, Entwicklungen zum Bergkarabach-Konflikt, Baden-Baden: Nomos [**Babajew** 2014]; **Halbach, Uwe** 2017: Russland und der Kaukasus. – Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 67, Heft 9–10, S. 153–163.

rahuleppele endiselt sõjaseisundis⁴. Peale Venemaa toetusel toimivate *de facto* riikide on Euroopas veel vaid 1983. aastast alates Põhja-Küprose Türgi Vabariik, mille Türgi rajas 1974. aastal sõjalisel jõul pärast seda, kui Küprose kreeklastest ohvitserid üritasid Küprost Kreekaga ühendada⁵. Seda Küprose põhjaosas elavate türklaste *de facto* riiki on rahvusvahelise õiguse mõttes tunnustanud vaid Türgi.

Külmutatud konfliktidest johtuv valmisolek sõjaliseks kokkupõrkeks ilmnes taas 7.–12. augustini 2008 kestnud viiepäevasõjas Georgia ja Venemaa vahel, milles osalesid ka Lõuna-Osseetia ja Abhaasia relvastatud üksused. Sõda ei lahendanud konflikti, kuid kujundas drastiliselt ümber kokkupõrkega kaasnenud olukorra ning tekitas uue rindejoone Lääne ja Venemaa vahel. Lääs toetas poliitiliselt ja moraalselt varasemast ühesemalt mõistetaval viisil Georgiat ning tema nõudmist oma territoriaalse terviklikkuse taastamiseks. Bukaresti tippkohtumisel 3. aprillil 2008 oli NATO avanud Georgiale (ja ka Ukrainale) tulevikuväljavaate saada kaitseorganisatsiooni liikmeks, kuid Prantsusmaa ja Saksamaa juhitud vastuseisu tõttu ei antud neile ühtlasi liikmesuse tegevuskava (MAP). Detsembrikuisel NATO nõukogu kohtumisel põrkusid erinevad arusaamad. Pingelangus saabus alles USA presidendi Barack Obama ametisse astumisega jaanuaris 2009. Euroopa Liit nimetas ametisse Šveitsi diplomaadi Heidi Tagliavini juhitud augustisõja uurimise komisjoni, mille 2009. aasta septembris esitatud aruanne⁶ näitas selgelt, et vaatamata mõlema poole provokatiivsele käitumisele enne 7. augustit, astus otsustava konfliktist sõjani viinud sammu siiski Georgia, isegi kui Venemaa oli see, kes alustas rahvusvahelise õigusega vastuollu minnes sõjalisi tegevusi. Seejärel muutusid tagasihoidlikumaks ka need Euroopa riigid, kes olid tormakalt kaitsnud Georgia liikmesust NATO-s. USA välisminister Condoleezza Rice oli üles astunud Georgia NATO-sse võtmise toetuseks, kasutades selleks topeltvildakas võrdluses Saksamaa Liitvabariigi NATO-sse võtmise näidet: ka Saksamaa Liitvabariik olevat omal

⁴ Krimmi ja Donbassi konfliktide kohta vt lähemalt: **Staack, Michael** 2015. Der Ukraine-Konflikt, Russland und die europäische Sicherheitsordnung. Opladen/ Berlin/ Toronto: Budrich; **Zerrissen. Russland, Ukraine, Donbass** 2015. Hg. von Sapper, Manfred; Weichsel, Volker. Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 65, Heft 1–2.

⁵ Küprose konflikti kohta vt lähemalt: **Dodd, Clement** 2010: The History and Politics of the Cyprus Conflict. Basingstoke/New York: Palgrave Macmillan.

⁶ **Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia**. Report, Volume II, September 2009. Vt raporti teksti:

<http://www.mpil.de/en/pub/publications/archive/independent_international_fact.cfm> (20.01.2018).

ajal taotlenud taasühinemist Saksa Demokraatliku Vabariigiga. Esiteks ei üritanud Bonn kahel korral ebaõnnestunult sõjaliselt vallutada Ida-Berliini ja Leipzigit. Teiseks ei taotle abhaasid ja lõunaosseesid taasühinemist Thbilisiga, nii nagu idaberliinlased ja saksid pürgisid taasühinemise poole Bonniga. Georgia president Mihheil Saakašvili vastas ühemõtteliselt ajakirja Spiegel küsimusele (18.8.2008), kas lõunaosseesid ja abhaasid tahavad pärast seda sõda veel üleüldse Georgiaga tegemist teha: „Asi pole selles, kas nemad tulevad meie juurde tagasi, vaid selles, et meie tuleme nende juurde. Kõik need piirkonnad kuuluvad Georgiale.”⁷

Venemaa on pärast sõda tunnustanud *de facto* riikide Lõuna-Osseetia ja Abhaasia iseseisvust ning ühtlasi sõlminud mõlema riigiga sõjalise toetuspakti, mis lubab Venemaal mõlemal territooriumil tugevdatult kohal viibida 3800 sõduri ja raskerelvastusega. Kui nüüd Georgia võetaks NATO-sse, siis tekiks plahvatusohtlik olukord: lääneriikide hinnangul asuksid Vene väed õigusvastaselt NATO territooriumil, samas kui Venemaa tõlgendaks õigusvastasena kahe oma lepingupartnerist riigi sõltumatuse ja suveräänsuse ohustamist. Selline käik ei looks mitte üksnes veel üht uut piiri NATO ja Venemaa vahele – varasemast kulgeb piir nimelt Beringi väina ja Põhja-Norra juures, samuti külgnevad Venemaaga Poola ja Balti riigid. Peale selle tõstaks pead ka avalik tüli umbes kaheteistkümne tuhande ruutkilomeetri suuruse piirkonna pärast. Georgia võiks siis teha katset kaasata NATO-t sõjalisse konflikti Venemaaga. Ajakiri Spiegel tegi õige järelduse: „On aeg osavaks diplomaatiaks, sest konflikt väikese Georgia pärast võib tühiseks muuta või lausa kriipsu peale tõmmata Venemaa ja Lääne lähenemisele, mis on väldanud kakskümmend aastat.”⁸

Enne viiepäevasõda oli olukord veel lahtisem. Venemaa tunnustas toona põhimõtteliselt Georgia territoriaalset terviklikkust, kuigi võimaldas ja kindlustas samas ka Abhaasia ning Lõuna-Osseetia eraldumise. USA oli küll koolitajate ja relvastuse saatmisega aidanud kaasa Georgia relvajõudude moderniseerimisele, aga mitmete Euroopa suurriikide valitsused hoiatasid etteaimatava konflikti valguses NATO uue laienemise eest idasuunas, mis Georgia külmutatud konflikti ja Venemaale kuuluva Põhja-Kaukaasia

⁷ Klussmann, Uwe 2008. Wir kapitulieren nie! – Der Spiegel, Nr. 34, 18. August, S. 86–87. Vt ka võrguväljaannet: <<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59099366.html>> (20.01.2018).

⁸ Beste, Ralf; Koelbl, Susanne; Kurbjuweit, Dirk 2008. Wandel durch Bestürzung. – Der Spiegel, Nr. 35, 25. August, S. 22. Vt ka: <<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59403006.html>> (20.01.2018). [Beste, Koelbl, Kurbjuweit 2008]

ebakindla olukorra tõttu oleks Venemaa julgeolekuhuvisid märksa tõsisemalt kahjustanud kui NATO varasemad itta laienemised.

Pärast viiepäevasõda ja mõlema *de facto* riigi tunnustamist Venemaa poolt – otsus, mida seni on järginud vaid Nicaragua, Venezuela, Nauru, ajutiselt ka Tuvalu ja Vanuatu (üksnes Abhaasia osas) – ei ole lepingupartnerist Venemaa neid *de facto* riike siiski Sõltumatute Riikide Ühendusse (SRÜ) võtnud. Ka Shanghai Koostööorganisatsiooni⁹ kuuluvad riigid on jäänud Abhaasia ja Lõuna-Osseetiaga tehtava koostöö küsimustes reserveerituks. Nõnda on väljavaated kompromissiks märgatavalt kahanenud ja rindejooned konflikti osapoolte vahel varasemaga võrreldes veelgi rohkem kinnistunud. Georgia astus kohe pärast sõda, 14. augustil 2008, endastmõistetavalt SRÜ-st välja. On raske ette kujutada, et terviklikuks jäänud, majanduslikult ja sõjaliselt taas tugevnev Venemaa hindaks ümber valiku Lõuna-Osseetiat ja Abhaasiat tunnustada ning hoida oma vägesid lõunapool Kaukasuse mäestikku. Esimesel kahel nädalal pärast sõda näis, et nõrdimus, mida tekitas väidetav Venemaa Georgia-vastane agressioon, nõrgestas Saksamaa, Prantsusmaa ja nii mõnegi teise Euroopa riigi vastuseisu Georgia NATO-liikmesusele. Järgnevatel nädalatel sai aga Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) ja Lääne salateenistuste vahendusel teatavaks, et Georgia president Mihheil Saakašvili vallandas 7. augusti hilisõhtul aktiivse sõjategevuse, andes käsu alustada pealetungi Lõuna-Osseetia pealinnale Tshinvalile, ning see seadis kahtluse alla Saakašvili väite, et Vene soomusväed olid läbi Roki tunneli juba varem Lõuna-Osseetiasse tunginud¹⁰. Veidi enne keskööd laskis Saakašvili avalikkusele teada anda, et Georgia relvajõududele on antud ülesanne „taastada ja kehtestada Georgia jurisdiktsioon

⁹ Tegemist on 2001. aastal loodud julgeolekualasele koostööle keskendunud rahvusvahelise organisatsiooniga, kuhu kuuluvad Hiina, India, Kasahstan, Kõrgõzstan, Pakistan, Tadžikistan, Usbekistan, Venemaa ning vaatlejatena Afganistan, Iraan ja Mongoolia. *Tõlkija kommentaar*

¹⁰ 7. augusti õhtul umbes kell 23 edastas Georgia luure oma presidendile info Vene vägede sisenemisest riigi territooriumile. Nende sõnul oli enam kui sajast masinast koosnev Vene sõjaväekolonn läbinud Roki tunneli ja liikumas Lõuna-Osseetiasse. Tekkinud pingelises olukorras andis Saakašvili saatusliku käsu alustada pealetungi ja vabastada Georgia territoorium. Vene vägede sanktsioneerimata sisenemine suveräänse riigi territooriumile tähendas rahvusvahelise õiguse järgi agressiooni, millele Georial oli õigus reageerida kõikide tema käsutuses olevate vahenditega, kaasa arvatud relvajõud. Kell 23.35 avas Georgia suurtükivägi tule osseetide kaitserajatistele ja tugipunktidele Tshinvalis ning selle ümbruses, käivitades sel moel sõja aktiivse faasi. Vene kaitseministeeriumi ametlik seisukoht on tänini, et nende üksused sisenesid Lõuna-Osseetiasse alles 8. augusti hommikul. Vene kaitseministeeriumi sõnul oli Vene vägede sissetungi näol tegemist rahujõustamisoperatsiooniga (*peace enforcement operation*). *Tõlkija kommentaar*

[Lõuna-Osseetia] territooriumi üle¹¹. Alates ametisse astumisest 2004. aastal oli Saakašvili korduvalt rääkinud Abhaasia ja Lõuna-Osseetia sõjalisest tagasivõtmisest. Sõja ajal halvenes poliitiline kliima Lääne ja Venemaa vahel drastiliselt. Palju räägiti uuest külmast sõjast Lääne ja Venemaa vahel; viimast kujutati taas imperialistlikult, ekspansionistlikult ja sõjardlikult, riigina kes nüüd ähvardas ka Ukrainat ja Balti riike, kus vene vähemuse väidetavat „ahistamist“ võidi kasutada ettekäändeks interventsioonile.

Venemaa omalt poolt ei viivitanud karmide poliitiliste, majanduslike ja sõjaliste vastumeetmetega ähvardamisega, kui Lääs peaks sanktsioonidega toetama „Georgia agressiooni ja genotsiidi“ Abhaasias ja Lõuna-Osseetias elavate Vene kodanike vastu. Teadaolevalt oli viimastel aastatel üle 90% abhaasidest ja lõunaosseetidest saanud Vene kodakondsuse. Peamiselt uutest NATO ja Euroopa Liidu riikidest pärit poliitikud nõudsid Ukraina viivitamatut vastuvõtmist NATO-sse, kuigi enamik Ukraina elanikest seda toona ei toetanud ja paljud Ukraina poliitikud nägid pigem vaeva Venemaa rahustamisega. Poleemika Vene interventsiooni ümber Georgias mõjutas oluliselt Ukraina presidendi Viktor Janukovitši ja peaministri Julia Tõmošenko koalitsiooniläbirääkimisi, mille nurjumine 3. septembril 2008 tõukas Ukraina demokraatia uude kriisi. USA presidendikandidaat senaator John McCainil tuli koguni silmitsi seista nõudmistega, et USA peaks tunnustama Tšetšeeniat iseseisva riigina ja Venemaa tuleks välja visata juhtivate majandusriikide G8 grupist ning talle mitte anda Maailma Majandusorganisatsiooni (WTO) täisliikme staatust¹². Emotsionaalse üleskutsega „Nüüd oleme me kõik georglased!“¹³ töötas ta seista Georgiaga õlg öla kõrval.

Kõik kolm osalist, Venemaa oma uute liitlastega, Georgia ja lääneriigid, kirjeldasid täiesti vastandlikult mitte ainult sõja algust ja kulgu, vaid ka selle eellugu. Venemaa ja Georgia nimetasid teineteist vastastikku agressoriks. Alles ligi kuu aega hiljem, kui ka Georgias tõstis pead opositsiooniline

¹¹ Ertel, Manfred; Klusmann, Uwe; Koelbl, Susanne; Mayr, Walter; Schepp, Matthias; Stark, Holger; Szandar, Alexander 2008. Chronik einer Tragödie. – Der Spiegel, Nr. 35, 25. August, S. 130. Vt ka võrguväljannet: <<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59403006.html>> (20.01.2018).

¹² Schmitz, Gregor Peter; Steingart, Gabor 2008. International isolieren. [Intervjuu USA endise välisministri Madeleine Albrightiga] – Der Spiegel, Nr. 36, 1. September, S. 24. Vt ka: <<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59673668.html>> (20.01.2018); vt ka Gärtner, Heinz 2008. Obama – Weltmacht was nun? Außenpolitische Perspektiven. Wien: LIT, S. 231. [Gärtner 2008]

¹³ Tsiteeritud Gärtner 2008, S. 231 järgi.

kriitika president Saakašvili sõjapoliitika aadressil, hakkasid mõned lääne-riikide poliitikud olukorda diferentseeritumalt vaatlama.

Abhaasia ja Lõuna-Osseetia konflikti tuum, mille ajaloolisi tagamaid ja kujunemislugu siinkohal lähemalt ei avata¹⁴, on tänaseni küsimus, kas esikohal peab olema rahvusvaheliselt tunnustatud Georgia riigi (pindalaga 69 700 km² ja rahvaarvuga ca 4,4 miljonit) territoriaalne terviklikkus või abhaasia ja lõunaosseetia rahvaste enesemääramisõigus. Nimetada võiks vaid üldisi fakte: Abhaasia pindala on 8660 km² ja seal elab ligi 240 000 elanikku, Lõuna-Osseetia pindala on 3900 km² ja elanike arv umbes 70 000. Lõuna-Osseetia püüdleb ühinemise poole Põhja-Osseetiaga, mis on haldusüksus (vabariik) Venemaa Föderatsiooni koosseisus. Lõuna-Osseetia on aga Põhja-Osseetiaga ühendatud üksnes raskesti läbitavate Kaukasuse mäekurude kaudu ning Roki tunneliga. Abhaasia pürgib kestva iseseisvuse poole, isegi kui sõltub hetkel täielikult Venemaast, ning pea kõikidel Abhaasia kodanikel – nagu ka Lõuna-Osseetias – on Vene kodakondsus. Abhaasiale kuulub paarisaja kilomeetri pikkune lõik Musta mere rannikust, mis oli varem populaarne turismipiirkond, ning sellel territooriumil on iseseisvuse püsima jäämiseks paremad eeldused kui Lõuna-Osseetial. Pärast enamiku georglaste väljaajamist ja põgenemist Abhaasiast elab sel maa-alal lisaks abhaasidele veel palju armeenlasi, kreeklasi, venelasi ja teiste etniliste gruppide esindajaid, kes liitusid abhaasidega 1992–1994 toimunud iseseisvussõjas georglaste vastu. Ka Lõuna-Osseetiast on enamik georglastest põgenenud või välja aetud.

Pärast 14. mail 1994 jõustunud relvarahu asus Abhaasiasse umbes 1500-meheline Vene sõduritest koosnev SRÜ rahuvalvajate üksus. 121 isikut UNOMIG-ist¹⁵ jälgisid relvarahust kinnipidamist. 2006. aasta juulis tungisid Georgia üksused mässuliste mahasurumiseks Kodori mäekurusse ja võtsid kuru ülemise osa (nn Ülem-Abhaasia) oma kontrolli alla. Tšhaltast sai septembris Georgia-meelse Abhaasia eksiilvalitsuse asupaik. Kodori kuru alumine osa jäi SRÜ rahuvalvajate järelevalve alla. Lõuna-Osseetias seevastu moodustati pärast 24. juunil 1992 jõustunud relvarahu venelastest, georglastest ja lõuna- ning põhjaosseetidest koosnev rahuvalveüksus ja

¹⁴ Vt lähemalt: **Jahn, Egbert** 2008. Neue Perspektiven für die „eingefrorenen Konflikte“ im Südkaukasus durch die „Europäische Nachbarschaftspolitik“? – Politische Streitigkeiten. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, S. 200–216. Vt ka: <<http://www.fb03.uni-frankfurt.de/55261567/ZSFraMoV40-NET-Suedkaukasus-22.pdf>> (20.01.2018) [**Jahn** 2008]

¹⁵ UNOMIG = United Nation Observer Mission in Georgia ehk ÜRO vaatlusmissioon Georgias.

ühine kontrollkomisjon, mis tegelikkuses viis Georgia poolt kontrollitud enklaavi kujunemiseni Lõuna-Osseetias. Venemaa mõjusfääri jäi suurem osa Lõuna-Osseetiast, mida aastatel 2001–2011 juhtis Venemaa toetusel president Eduard Kokoitõ. Relvarahust kinnipidamist jälgisid pelgalt kuus OSCE vaatlejat. Georglased moodustasid 2007. aasta mais Kurta külas oma lõunaosseetia valitsuse, mida juhtis Dmitri Sanakojev. Mõlema *de facto* riigi, Abhaasia ja Lõuna-Osseetia, piiridel toimus korduvalt inimohvritega tulevahetusi.

2. Territoriaalne terviklikkus kui prioriteet või *status quo* pärast 1992. aasta relvarahulepet

Veel 15. aprillil 2008 avaldas ÜRO julgeolekunõukogu Venemaa poolthäälega oma resolutsioonis 1808 toetust „kõikide liikmesriikide tunnistusele Georgia suveräänsusest, sõltumatuses ja territoriaalsest terviklikkusest tema rahvusvaheliselt tunnustatud piirides“ ja Georgia kavatsusele edendada Georgia-Abhaasia konflikti lahendamist „eranditult rahumeelsete vahenditega ja julgeolekunõukogu resolutsioonidega kooskõlas“.¹⁶ Venemaa muutis ametlikult oma hoiakut alles siis, kui Georgia suurtükiväetuli tabas Lõuna-Osseetia pealinna ja seeläbi hukkus ka tsiviilelanikke ning rahuvalvajate koosseisu kuulunud Vene sõdureid¹⁷. Venemaa rääkis nüüd, kuidas Georgia olevat korraldanud Lõuna-Osseetia Vene kodanike vastu genotsiidi, mille ohvriks olevat kohe konflikti alguses langenud umbes kaks tuhat inimest. Alles nädalaid hiljem korrigeeriti seda arvu 134-le. Kümned tuhanded osseedid olevat väheste tundide jooksul Venemaale põgenenud. Genotsiidi ja agressiooni tõkestamiseks olevat Vene väed seepeale täielikus kooskõlas ÜRO harta 51. artikliga edasi liikunud Lõuna-Osseetiasse ning suunanud seejärel sõjategevuse Georgia aladel asuvate Gori ja Poti linnade ning Georgia garnisonilinna Senaki vastu. Venemaa olevat sel moel kaitsnud oma kodanikke edasise genotsiidi eest ja loonud puhvertsooni teisel pool Lõuna-Osseetia ja Abhaasia piire.

¹⁶ **Security Council extends mandate of Georgia Observer Mission until 15 October, unanimously adopting Resolution 1808 (2008).**

<<http://www.un.org/press/en/2008/sc9299.doc.htm>> (20.01.2018).

¹⁷ Vene vaatepunkti kohta võib lähemalt lugeda: **Zagorski, Andrei** 2009. Russische Intervention in Konflikten in Südossetien und Abchasien. Von der Status-quo- zur Revisionspolitik. – Die Sezessionskonflikte in Georgien. Hrsg. von Reiter, Erich. Wien/Cologne/Weimar: Böhlau, S. 129–135.

Euroopa Liidu vahendusel sõlmiti siis 12. augustil uus relvarahu. Enne seda ajasid relvastatud lõunaosseedid Vene vägede toetusel minema veel mõnes Lõuna-Osseetia külas elanud georglased ja tapsid selle puhastusoperatsiooni käigus neist paljud. Peale selle võtsid Abhaasia üksused 12. augustil tagasi oma kontrolli alla Kodori mäekuru ülaosa, kust Georgia väed ja tsiviilelanikud olid põgenenud pärast Georgia-Abhaasia piiril toimunud lahingutegevust. Venemaa teatas oma valmidusest lahkuda puhvertsoonist oktoobriks, kui Euroopa Liidu vaatlejad hoolt kannavad, et Georgia ei valmistaks seal ette uut üllatusrännakut Lõuna-Osseetia ja Abhaasia vastu. 26. augustil allkirjastas Venemaa president Dmitri Medvedev määruse, millega kinnitas Vene parlamendi alam- ja ülemkojas päev varem vastu võetud otsust tunnustada mõlema separatistliku piirkonna iseseisvust, tuues põhjenduseks, et Saakašvili tegi „poliitiliste eesmärkide saavutamisel valiku genotsiidi kasuks“ ja Georgia juhtkonna korraldatud rünnak Lõuna-Osseetia pealinna Tshinvali vastu tõi kaasa „surma sadadele rahulikele kaaskodanikele“ ning Abhaasiat ähvardavat Lõuna-Osseetia saatus. „Võttes arvesse Osseetia ja Abhaasia rahvaste vaba tahteavaldust, ÜRO põhikirja, rahvusvahelise õiguse põhimõtete deklaratsiooni aastast 1970 ja 1975. aastal allkirjastatud Helsingi lõppakti ning teisi alustrajavaid rahvusvahelisi dokumente“, on Venemaa Föderatsioon otsustanud tunnustada mõlema riigi iseseisvust ning kutsub üles teisi riike seda eeskuju järgima.¹⁸ Juba 17. septembril sõlmis Venemaa nende riikidega vastastikuse sõpruse, koostöö ja toetuse lepingud. Vaatamata Abhaasia ja Lõuna-Osseetia tunnustamisele jääb Venemaa endiselt kindlaks arvamusele, et Kosovo iseseisvuse tunnustamine (seisuga veebruar 2018 on seda teinud 112 riiki) on vastuolus rahvusvahelise õigusega. Ilmselt selleks, et mitte Läänele näidata oma tegelikku hoolimatust, nõustus Venemaa 9. oktoobril UNOMIG-i mandaadi pikendamisega kuni 15. veebruarini 2009 ning ei lõpetanud ka OSCE kuue vaatleja missiooni Lõuna-Osseetias. Georgia vaatenurgast oli Venemaa juba mitmeid kuid Lõuna-Osseetia ja Abhaasia anneksiooni ette valmistanud, andes enamikule nende piirkondade elanikest õigusvastaselt Vene kodakondsuse. Pärast Bukaresti tippkohtumisel tehtud otsust avada Georgiale põhimõtteliselt uks NATO-sse lõpetas Venemaa majandusliku embargo Abhaasia ja Lõuna-Osseetia vastu ning läkitas viimaks maikuus oma sõdurid remontima

¹⁸ Vt Medvedevi avaliku pöördumise teksti: **Wie Medwedev Südossetien und Abchasien für unabhängig erklärte.** – Spiegel Online, 26.08.2008. <<http://www.spiegel.de/politik/ausland/wortlaut-wie-medwedew-suedossetien-und-abchasien-fuer-unabhaengig-erklaerte-a-574541.html>> (20.01.2018).

rannikul asuvat raudteeliini, mis ühendas varem Venemaa ja Georgiaga. Venemaa kinnitas, et sõdurid on relvastamata, nii et tegemist ei ole relvarahutingimuste rikkumisega. Viimaks viis Venemaa Kaukaasia mäestiku põhjaosas läbi ulatuslikke sõjaväemanöövreid. Samal ajal toimusid ka Georgias suured õppused, milles osales muuhulgas tuhatkond USA sõdurit. Mõlemad pooled valmistusid alates 2008. aasta aprillist silmanähtavalt sõjaliselks konfliktiks. Georgia sõnul tungisid 7. augustil raskerelvastusega Vene üksused läbi Roki tunneli Lõuna-Osseetia – see tähendab Georgia – aladele, rikkudes 1992. aastal sõlmitud relvarahulepet. Seega on agressor Venemaa. Rahvusvaheliselt konstateeriti aga fakti, et Vene vägede sissemarsk toimus siiski tunde pärast Georgia pealetungi Tshinvalile. Paljud lääneriikide valitsused ühinesid Georgia avaldusega, et Venemaa oli agressor. Teised väljendusid ettevaatlikumalt ja kuulutasid, et Venemaa provotseeris Georgiat.

Sündmuste tegelik kulg on palju komplekssem ning selle vaatlemiseks tuleb analüüsida poliitilisi vahekordi laiemalt. Viimaks tuleb ka seda arvesse võtta, et nädalapäevi enne Georgia ulatuslikku pealetungi Tshinvalile leidis Lõuna-Osseetias aset arvukalt tulevahetusi osseetide ja georglaste vahel ning inimohvritega atentaate Abhaasias.

3. Kosovo tunnustamise pretsedent ja Lõuna-Osseetia hiiliv annekteerimine elanikkonnale Vene kodakondsuse tagamisega

Abhaasia ühinemine Georgiaga toimus 1920. aastate algul Stalini tahtel erilise liidulepingu alusel, mille kohaselt oli lepingupooltel esialgu võrdõiguslik staatus. Abhaasia säilitas mõneks ajaks suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse. 1931. aastal tühistas Stalin Abhaasia unikaalse staatuse ja lõpetas erilise liidulepingu ning kuni 1991. aastani oli Abhaasia autonoomse vabariigina (ANSV) Gruusia NSV koosseisus. Lõuna-Osseetia läks 1922. aastal Georgia koosseisu autonoomse oblastina.¹⁹ Nõukogude Liidu lagunemise käigus said autonoomsed territooriumid ühest küljest rohkem iseseisvust, teisalt kõrvaldas Georgia sellist autonoomiat relvajõudu kasutades ning üritas rajada etnonatsionaalset ühtsusriiki, mis omakorda õhutas Abhaasia ja Lõuna-Osseetia iseseisvuspüüdlusi. Venemaa toetas neid püüdlusi sõjaliselt tõhusalt, kuid poliitiliselt vaoshoitult, rõhutades jätkuvalt Georgia territoriaalset terviklikkust ja luues sellega Georgiale pideva surve avaldamise

¹⁹ Vt ka **Jahn** 2008.

vahendi. 1993. aastal õnnestus Venemaal tõepoolest sel moel liita Eduard Ševardnadze juhitud Georgia SRÜ riikide hulka ja rihtida Georgia käituma Venemaale meelepärast, mis tähendas ka Vene vägede kohalolu Georgia territooriumil.

Mihheil Saakašvili juhitud ja USA sekundeeritud Georgia rooside revolutsioon 2003. aasta oktoobris pani kõikuma ebakindla tasakaalu, mis oli seni püsinud Lõuna-Osseetia ja Abhaasia majanduslikult, sotsiaalselt ja õiguslikult (Vene kodakondsuse jagamine) Venemaa mõjusfääri integreerumise ning Georgia territoriaalse terviklikkuse vahel.

Saakašvili rõhutas korduvalt, et ta tahab taastada Georgia ühtsuse, vajadusel kasvõi sõjalise jõuga. Adžaarria autonoomia oluline kärpimine 2004. aasta kevadel tõendas Georgia presidendi otsustavust. Mitmete USA nõunike kaasamine Georgia relvajõudude moderniseerimiseks ja NATO liikmesuse avalik taotlemine näitasid, et Venemaa väljapressimine ei kandnud enam vilja, ähvardas oht kaotada lõplikult mõju Georgia üle. See kinnitas Venemaad tema kavatsustes säilitada ja üles ehitada vähemalt minimaalne võimupositsioon Kaukaasia lõunaosas Lõuna-Osseetias ja Abhaasias.

USA valmidus nihutada NATO piire Venemaa nõrgale lõunatiivale Kaukaasias ja samaaegselt loobuda separatistlike liikumiste (nagu näiteks Kosovo albaanlaste) mittetunnustamise printsibiist, kui see näib teenivat USA ja Lääne huvide laiendamist, käivitas ilmselt kursivahetuse ka Moskvast. Lääs ja eriti USA ei paistnud olevat valmis vastastikku tunnustama seniseid võimu- ja mõjusfääre. President Putin hoiatas 2007. aastal korduvalt, et Kosovo iseseisvuse tunnustamine võib endaga kaasa tuua Abhaasia ja Lõuna-Osseetia tunnustamise. Siiski hoidis Venemaa ennast tagasi ka pärast 2008. aasta veebruaris tehtud Lääne-poolset sammu ega tunnustanud otsekohe Abhaasia, Lõuna-Osseetia ja Transnistria iseseisvust. Põhjuseid võis olla mitmeid, näiteks soov kasutada ära Lääne tehtud käigu suhtelist isoleeritust ÜROs ja üksmeelt selles küsimuses Hiina, India ja mitmete teiste riikidega. Või mõistmine, et Venemaa suudab oma plaanidele Kaukaasias palju vähem toetust koguda kui Lääs oma tegevusele Kosovos. Viimaks mängis rolli ka see, et laialt oli levinud hirm Kosovo tunnustamise pretsedentjuhtumi mõju pärast Taivanile, Tiibetile ja Xinjiangile, Kašmiirile, Baskimaale ja Katalooniale ning paljudele teistele eraldumissoovidega piirkondadele. Lõuna-Kaukaasia separatistide tunnustamine nõrgestas ka Venemaa poliitilist-moraalset, isegi sõjalist positsiooni Venemaa enda separatistide (näiteks tšetšeenide) suhtes. Siiski jätkas Venemaa kevadel ja suvel sisuliselt Abhaasia ning Lõuna-Osseetia lõimimist Vene võimufääri juba eespool nimetatud embargo lõpetamisega kõnealuste *de facto* riikide vastu

ja rannikul asuva raudteeliini taastamistöödega. Küsimus, kas Venemaa tahtis Põhja-Kaukaasias korraldatud sõjaväemanöövritega provotseerida Georgiat agressiooniks mõlema *de facto* riigi vastu, et saada parem ettekääne Abhaasia ja Lõuna-Osseetia tunnustamiseks, jääb esialgu veel vastuseta.

Georgia seevastu pidi kartma, et Venemaa viib separeerunud piirkondade hiiliva annekteerimise ühel päeval lõpule nende ametliku tunnustamisega. Georgia tõi Abhaasia ja Lõuna-Osseetia piirile vägesid ning korraldas Abhaasia õhuruumis sageli Iisraeli päritolu droonide luurelende. Neist vähemalt kaks, Abhaasia andmetel aga seitse, tulistati ilmselt Vene lennukite poolt alla. ÜRO peasekretär Ban Ki-moon kuulutas mõlemad, nii droonide saatmise kui nende allatulistamise, kehtiva relvarahuleppe ja ÜRO resolutsioonide rikkumiseks.²⁰ Kevadel tekkinud pinged süvenesid veelgi, kui *de facto* riikides ja nende piiridel toimusid tulevahetused. Mitmed märgid viitavad, et Georgia lootis äkkrünnakuga, nagu omal ajal tegi seda Horvaatia operatsiooniga Torm Krajina serblaste vabariigis, vallutada esmalt nõrgema Lõuna-Osseetia ja seejärel tugevama Abhaasia ning seada siis Venemaa nende faktidega silmitsi.

Ilma USA vaikiva seljatagusega ei oleks Georgia saanud seda teha. USA välisminister Condoleezza Rice selgitas küll pärast sõda, et ta olevat president Saakašvilile soovitanud sõjast hoiduda, kuid erakordselt mõjuvõimsad asepresident Richard Cheney ja presidendikandidaat John McCain olid oma nõunike Joseph R. Woodi ja Randy Scheunemanni vahendusel Saakašviliga tihedas ühenduses. Raske on ette kujutada ka seda, et USA sõjalised nõunikud ei märganud sõjaks tehtavaid ettevalmistusi. Kahtlemata andis sõda Georgias McCainile niidiotsa, et seada taas kahtluse alla konkurendi Barack Obama julgeoleku- ja välispoliitilist kompetentsust ning talle ette heita liiga pehmet hoiakut vabaduse ja USA vaenlaste suhtes. Sõda Georgias tõi McCainile tõepoolest mõneks ajaks avalikus arvamuses punkte juurde. See kõik ei tõesta loomulikult USA toetust Georgia pealetungile Lõuna-Osseetias.

See, kas Saakašvili omalt poolt tahtis ära kasutada president George W. Bushi ja asepresident Richard Cheney allesjäänud ametiaega, et saavutada kas kiire sõjaline edu või vähemalt olukord, milles Georgia paistaks Venemaa

²⁰ **Report of the Secretary-General on the situation in Abkhazia**, Georgia 23 July 2008 S/2008/480. Vt raporti täisteksti: <<http://www.refworld.org/docid/4890265d2.html>> (20.01.2018); vt ka **Report of the Secretary-General on the situation in Abkhazia**, Georgia 23 July 2008 S/2008/631. Vt raporti täisteksti: <<http://www.refworld.org/docid/48eb1e0f2.html>> (20.01.2018).

imperiaalse agressiooni ja ekspansiooni ohvrina, mis omakorda sillutaks Georgiale teed NATO-sse, jääb samuti pelgalt spekulatsiooniks. Selgusetuks tuleb jätta ka see, kas Saakašvili tõepoolest arvas, et Georgia NATO-liikmesus annab suuremad võimalused surve avaldamiseks Venemaale, et too Abhaasiast ja Lõuna-Osseetiast tagasi tõmbuks. Realistlikult oleks NATO-liikmesus tähendanud Georgiale nimetatud piirkondade lõplikku kaotamist, sest USA-l ja NATO-l tervikuna ei saa olla huvi lasta Georgial sattuda Abhaasia ja Lõuna-Osseetia pärast sõjalisest vastasseisust või koguni sõtta Venemaaga. Saakašvili seiklushimuline ja ühtlasi sõjaliselt diletantlik poliitika jääb tänaseni mõistatuslikuks. Tema eelkäija Eduard Ševardnadze kritiseeris sarkastiliselt, et tema mantlipärijal ei olnud isegi suutlikkust lasta Georgia Lõuna-Osseetia invasiooni sissejuhatuseks õhkida Roki tunnel, et takistada Vene vägesid seda kasutamast²¹. On igatahes kaheldav, kas ka see oleks aidanud tõkestada Vene vägede kiiret edasitungimist Georgia lääneosast, et vabastada Lõuna-Osseetia Georgia vägedest.

Saakašvili soolo ilma USA valitsuse arvestatava toetuseta näib ebatõenäoliseks. Muidu poleks USA augustis nii jäägitult Georgiale toetust avaldanud. Kas Georgia ja USA valitsused alahindasid hooletult Venemaa sõjalist võimet ja poliitilist otsustavust kaitsta konfliktipiirkonnas oma positsioone ning neid koguni laiendada, mida pealegi soodustas Georgia pealetung Tshinvalile 7. augustil? Või arvestasid nad Georgia sõjalise lüüasaamisega, et aga Venemaad ekspansioonile provotseerida, teades väga hästi, et Venemaa sõjapidamine, nagu nähtus Tšetšeenias, toob kaasa kuriteod tsiviilelanikkonna vastu? Kas pidi see süvendama poliitilist-moraalset survet kõhklevatele Euroopa riikidele, et võtta NATO liikmeks Georgia ja seejärel ka Ukraina (viimane koos argumendiga, et Lõuna-Osseetia ja Abhaasia anneksioonile võib peagi järgneda ka Krimmi annekteerimine)?

Pärast sõda sai selgeks, et Venemaa paisutas Georgia rünnakuga Lõuna-Osseetias hukkunute arvu, et Vene väed ise olid süüdi paljudes vägivaldtegevustes Georgia tsiviilelanikkonna vastu ning lubasid lõunaosseetide relvaüksustel n-ö oma selja taga sooritada georglastest elanikkonna vastu koletuid kuritegusid ja neid maalt välja ajada. Venemaa ei lasknud sündida ka sõjalis-poliitilisel *status quo ante* taastamisel, kõrvaldades niisiis Georgia varasema võimupositsiooni Abhaasias ja Lõuna-Osseetias. Kumbki *de facto* riik ei lase Venemaa toetusel oma territooriumile ka Euroopa Liidu vaatlejaid. Paiknemist Georgia territooriumil piiride läheduses põhjendavad mõlemad riigid vajadusega saada varakult hoiatatud Georgia järgmise agressiooni korral.

²¹ Beste, Koelbl, Kurbjuweit 2008.

4. Kestev Ida-Lääne vastasseis või kooskõlastatud rindejoone korrigeerimine?

Kui enne 2008. aasta augustit oli kompromissini jõudmine Georgia ning Abhaasia, Lõuna-Osseetia ja Venemaa konfliktis veel mõeldav, siis sõda muutis rahvusvahelist olukorda Kaukaasias drastiliselt²². Venemaa ei saanud (ega kavatsenudki) enam taganeda mõlema väikeriigi iseseisvuse tunnustamisest ja lubatud sõjalistest julgeolekugarantiidest. Lääs aga juhendus endiselt Georgia territoriaalse terviklikkuse klauslist, kusjuures peaks olema selge, et Georgia vägivaldne taasühendamine – juhul kui Venemaa peaks muutuma liiga nõrgaks, et Abhaasiat ja Lõuna-Osseetiat kaitsta – oleks olnud võimalik üksnes genotsiidi ning abhaaside ja lõunaossetide põlistest elupaikadest väljaajamise hinnaga. Kui Georgia võetaks peatselt NATO liikmeks, ilma et reguleeritaks tema tüli mõlema *de facto* riigiga, siis institutionaliseeritaks ülimalt ohtlik püsikonflikt Venemaaga, võib-olla koguni konflikt NATO enda ridades, kus ühte tiiba jääksid need poliitilised jõud ja riigid, kes tahaksid tingimata Venemaa võimufääri veelgi piirata, ja teisele poolele need, kelle jaoks koostöö Venemaaga stabiilse rahu ja julgeolekukorra loomise nimel Euroopas on möödapääsmatu. Püsikonflikt Venemaaga mitte üksnes ei raskendaks Euroopa Liidu tasandil konsensuse saavutamist liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika arendamisel, vaid laseks selle põhimõtteliselt põhja.

Pärast vastastikuse ähvardamis- ja konfrontatsiooniretoorika esimesi nädalaid rahunes olukord juba 2008. aasta novembriks. Euroopa Liit saatis Georgiasse üsna arvuka grupi vaatlajaid (225 inimest), andes neile oma-poolse mandaadi viibida kogu Georgia territooriumil. Samas pidi Euroopa Liit rahulduma sellega, et vaatlajatele ei võimaldatud sissepääsu Lõuna-Osseetiasse ja Abhaasiasse. Lääs pidi leppima ka sellega, et Venemaa takistas mõned kuud hiljem UNOMIG-i mandaadi pikendamist Georgia-Abhaasia piiril ja OSCE mandaadi pikendamist Georgia-Lõuna-Osseetia piiril. Georgias kasvas küll kriitika president Saakašvili avantüristliku Venemaa- ja sõjapoliitika pihta, kuid kursivahetus leidis aset alles pärast parlamendivalimisi 1. oktoobril 2012, kui võimule tõusis Bidzina Ivanišvili

²² Vt artikleid kogumikus: **Grenzland. Konflikt und Kooperation im Südkaukasus** 2015. Hg. von Sapper, Manfred; Weichsel, Volker. Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 65, Heft 7–10.

oma uue erakonnaga Georgia Unistus ja andis Georgiale mõõdukama välispoliitilise suuna²³.

Konfrontatsiooni- ja külmutamispoliitikale, mis tugineb uuele poliitilis-sõjalisele *status quo*'le, leidub alternatiiv: kooskõlastatud rindejoone õgvendamine Georgia ja Venemaa vahel. See loob väljavaate rahustada kogu Kaukaasia regiooni ja otsida lahendusi ka kolmanda, mitmes mõttes kõige ohtlikuma külmutatud konflikti lahendamiseks. Tegemist on Mägi-Karabahhi konfliktiga²⁴. Umbes 4800 km² ja ligi 143 000 elanikuga (2010. aasta seisuga) on see regioon küll väiksem kui Abhaasia, kuid sealne konflikt on kardetavam²⁵, sest konflikti osapooled²⁶ on sõjaliselt enam-vähem võrdsed ja uut sõda peetakse tõenäoliselt pikaajaliselt, kaotusterohkelt ja mõlemal poolel barbaarsete vahenditega, niisiis sootuks teistmoodi, kui asümmeetriliste sõjaliste võimusuhetega Georgia ja Venemaa vahel. Lisaks jääks selgusetuks, kas ja kuidas Venemaa tegutseks Mägi-Karabahhi ja Armeenia kaitseks, kui Aserbaidžaan üritaks sõjaliselt taastada oma territoriaalset terviklikkust. Silmatorkav on see, et kõik Mägi-Karabahhi konflikti osapooled on viiepäevasõja ajal nii sõnas kui tegudes tagasihoidlikuks jäänud. Venemaa ei ole pärast seda, kui Lääs tunnustas Kosovo iseseisvust, kunagi ähvardanud Mägi-Karabahhi tunnustamisega, kuigi tunnustas Abhaasiat ja Lõuna-Osseetiat. Ilmselt ei näe Venemaa ka nüüd põhjust käsitleda nende kolme *de facto* riigi tunnustamisi Mägi-Karabakhile või ka Transnistriale laieneva

²³ Seda suunda jätkasid ka tema järeltulijad peaministri ametis: Irakli Garibašvili (2013–2015) ja Giorgi Kvirikašvili (alates 2015).

²⁴ Vt konfliktist lähemalt: **Reiter, Erich** (Hrsg.) 2009. Der Krieg um Bergkarabach. Krisen- und Konfliktmanagement in der Kaukasus-Region. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag; vt ka **Babajew** 2014. – Konflikti keskmes on armeenlaste tunnustamata enklav Mägi-Karabahhi Vabariik, mis piirneb läänes Armeeniaga, põhjas ja idas Aserbaidžaaniga ning lõunas Iraaniga. Riik kuulutati Jerevani toel välja 1991. aastal endise Mägi-Karabahhi AO ja Aserbaidžaan NSV Šaumjani rajooni aladel. Pärast Mägi-Karabahhi sõda (1991–1994) sõlmitud relvarahu kontrollib Mägi-Karabahhi Vabariik ka osa Aserbaidžaan territooriumist, mis ei kuulunud eelnimetatud aladele. Tegemist on põlise konfliktiga erineva ajaloolise ja kultuurilise taustaga kogukondade (armeenlased ja aserid) vahel, mis tähistab rahvusvahelise õiguse vaatenurgast vastuolu kahe põhimõtte vahel: ühelt poolt rahva õigus enesemääramisele, teisalt territoriaalse terviklikkuse printsiip. Lühülevaadet konflikti tagamaadest, puhkemisest ja kulgemisest eesti keeles vt näiteks: **Lasn, Sverre** 2016. Mägi-Karabahhi Gordioni sõlm. – Sõdur, nr 2 (89), lk 36–41. *Tõlkija kommentaar*

²⁵ 2016. aasta aprillis algas Mägi-Karabahhi piiril taas sõjategevus, mille üheks pooleks oli Aserbaidžaan ning teiseks Armeenia ja rahvusvahelise tunnustuseta Mägi-Karabahhi Vabariik. Relvakonfliktis hukkus üle saja inimese.

²⁶ Konflikti osalisteks on Mägi-Karabakh ja Armeenia, kelle suurimaks liitlaseks on Venemaa, ning Aserbaidžaan, kelle suurimaks liitlaseks on Türgi.

pretsedendina. Aserbaidžaan tasus Venemaale viimase tagasihoidlikkuse eest Mägi-Karabahhi konfliktis sellega, et ei kritiseerinud Venemaa tegutsemist Georgias ega avaldanud Thbilisile avalikult solidaarsust, nagu seda tegi Ukraina. Teisalt ei võtnud Armeenia kolme *de facto* riigi tunnustamist ajendina avaldada Mägi-Karabahhile ühepoolset tunnustust, mõistes suurepäraselt, et seda tehes riskeeriks ta uue sõja puhkemisega Aserbaidžaaniga ning nii Türgi, USA kui ka Euroopa Liidu ägeda vastuseisuga. Iseäralik on seegi, et meedia ei ole Armeenia geopoliitilise olukorra muutumise kohta pärast augustisõda sõna võtnud. Venemaal puudub otsene juurdepääs Armeeniale, või vähemasti saavad Georgia ja Aserbaidžaan seda tõkestada. Seega peaksid sõjalised abisaadetised ja humanitaarabi relvakonflikti või sõja puhkemisel Armeeniasse liikuma Iraani kaudu. Seepärast pole see juhus, et peatselt pärast augustisõda külastas Türgi president Abdullah Gül jalgpalli maailmameistrivõistluste kvalifikatsioonimängu ajal esimest korda Jerevani, demonstreerides sellega sümboolselt poliitilist koostööd. Sellele järgnesid siiski vaid üksikud väga vaoshoitud lähenemiskatsed kahe riigi vahel, mida saatis Aserbaidžaan pahameel.

Kui analüüsida strateegilist tervikpilti Lõuna-Kaukaasias, siis osutub augustisõja tegelikuks kaotajaks Venemaa. Venemaa tugevdas küll oma võimupositsiooni Abhaasias ja Lõuna-Osseetias, kuid andis sellega käest kõik survevahendid Georgia vastu, kaotades selle riigi lõplikult Läänele. Hilisemad valitsused pärast Saakašvilit võisid küll põimida uude Venemaa-poliitikasse koostööpunkte, kuid seda vaid Georgia põhimõttelist läänesuunitlust arvesse võttes. Seeläbi on Armeenia geopoliitiliselt isoleeritud ja riigil pole kaugemas perspektiivis muud valikut kui püüelda hea läbisaamise poole Lääne ja Türgiga ning millalgi ka Aserbaidžaaniga. Esmalt oli Armeenia siiski sunnitud 2015. aasta augustis liituma Euraasia Majandusühendusega²⁷. Pelgalt äraootav suhtumine ja Mägi-Karabahhi külmutatud konfliktis igavesele talvele lootma jäämine oleks konflikti kaasatud riikide jaoks ülimalt fataalne.

²⁷ Euraasia Majandusühendus (EMÜ) on rahvusvaheline majanduskoostöö organisatsioon, mille liikmeteks on Venemaa, Valgevene, Kasahstan, Kõrgõzstan ja Tadžikistan. Vaatlejalikme staatuses on Ukraina, Moldova ja Armeenia. Organisatsiooni eesmärk on tolliliidu ja ühise majandusruumi loomise protsessi edendamine ning muude majandus- ja humanitaaralast integratsiooni toetavate ülesannete elluviimine. *Tõlkija kommentaar*

5. Ühepoolsete tunnustamiste vastastikune tunnustamine

Konflikti reguleerimine – seda nii terve Kaukaasia regiooni kui pingeliste Venemaa-NATO suhete valguses – pärast augustisõda Georgias eeldab konfliktipooltelt esmajoones seda, et ei spekuloida selle üle, kes lõikab ühepoolset kasu suletud vastasseisu tingimustes, mille juurde aeg-ajalt kuuluvad väikesõjad. Lisaks eeldab konflikti reguleerimine seda, et konflikti osapooled ei lase ennast meelitada mitte-midagi-tegemisele ja äraootamisele, kuna *status quo* polevat muudetav. 1999. aastast peale hoidis Lääs kinni pettekujutlusest, et demokraatlik Kosovo on taaslõimitav demokraatliku Serbiaga, kuni sellest illusioonist 2007. aasta lõpuks loobuti ja sellele järgnes peagi iseseisva Kosovo tunnustamine. Venemaa oli siiani Serbia ainus lootus, et veel nurjata Kosovo iseseisvus ja ÜRO liikmesus. Hiina Rahvavabariik ei saa selles asjas Serbiale kuigivõrd toeks olla, kui ka veel kauaks Kosovo vastu võtmist takistama jääb, vähemalt seniks, kuni Serbia Kosovot tunnustanud ei ole. Abhaasiat ja Lõuna-Osseetiat on siiani peale Venemaa tunnustanud vaid käputäis riike.

Sellisel lahkulõõnud riikide pikaajalisel mittetunnustamisel on oma traditsioon. Siiski on enamiku riikide puhul aja jooksul tunnustamiseni jõutud, juhul kui vahepeal ei ole aset leidnud sõjaline taasühendamine. Rahumeelne taasühinemine on siiani olnud võimalik üksnes üherahvuselistes lõhenenud riikides, mitte aga eraldunud riikides. Küprose taasühinemine mitmerahvuselise liitriigina oleks ilmselt senises ajaloos midagi uut, kuid seegi oleks võimalik üksnes juhul, kui mõlemad riigid kuuluksid Euroopa Liitu. Serbia ja Georgia territoriaalse terviklikkuse klauslist kinni haaramine tegelikust lõhenemisest ning Kosovo, Abhaasia ja Lõuna-Osseetia *de facto* riiklusest hoolimata võib põhineda kaalukatel rahvusvahelise õiguse argumentidel, ent nii poliitiliselt kui sisuliselt on see hirmuäratava etnonatsionaalse sõja ja genotsiidi programm. See tõik kõneleb järgmise kasuks: sellistel puhkudel ei tuleks mitte poliitikat domineeriva rahvusvahelise õiguse olukorraga kohandada, vaid pigem vajalikud rahvusvahelise õiguse aktid ellu rakendada, et tunnustada tegelikkuses aset leidnud poliitilist separatsiooni.

Täiesti ebarealistlik on arvata, et see sünnib täna või homme. Kuid ülehommseks tuleb teha ettevalmistusi juba täna. Pärast 2008. aasta sõda Lõuna-Osseetias näib mõttekana stsenaarium, et Venemaal ja NATO-l tuleks valmistuda selleks, et Kosovo, Abhaasia ja Lõuna-Osseetia ühepoolse tunnustamise vahetab ühel päeval välja vastastikune tunnustamine, mis saab võimalikuks vaid siis, kui Lääs muudab nii Serbiale kui Georgiale mainitud

kolme *de facto* riigi tunnustamise atraktiivseks, näiteks majanduslike soodustuste ja Euroopa Liitu ning NATO-sse vastuvõtmise abil. Venemaa võiks rindejoone ümber hindamist Kaukaasias, niisiis Georgia vastuvõtmist NATO-sse ja kaugemas perspektiivis ka Euroopa Liitu, aktsepteerida vaid siis, kui NATO-Venemaa koostöö asetuks varasemast soliidsemale ja institutsionaalsele alusele, mis ei ole kindlasti lihtne.

Kolme nimetatud *de facto* riigi tunnustamise soosimine peaks samas jääma keskteks: on oluline, et see ei tõukaks takka muude *de facto* riikide tunnustamist, ennekõike aga ei kiidaks heaks edasisi separatistlikke püüdlusi. Kolme *de facto* riigi vastastikuse tunnustamise poliitikat saaks ellu viia üksnes siis, kui samal ajal antaks Küprose eduka taasühinemisega jõuline vastuimpulss vahvale separatismile ning Venemaa ja NATO pingutaks tõsisemalt, püsivamalt ning ennekõike ühiselt kompromissini jõudmiseks Mägi-Karabahhi ja Transnistria konfliktides. Selline rahupoliitiline algatus ei ole aga kahel põhjusel leidnud kandepinda. Esiteks ilmnis Venemaa ülimalt nõrk majanduslik ja poliitiline lõimumisjõud, kui SRÜ järjest lagunes ning Venemaa liitlased keeldusid Abhaasiat ja Lõuna-Osseetiat iseseisvate riikidena tunnustamast, sellal kui Kosovo rahvusvaheline tunnustamine edeneb aasta-aastalt. See muutis tühiseks plaani, mille järgi Venemaa ja Lääs tunnustanuks vastastikku Kosovo, Abhaasia ja Lõuna-Osseetia sõltumatust. Venemaa nõrk majanduslik ja poliitiline lõimumisjõud oli tõukeks ka 2013. aasta novembris puhkenud Ukraina kriisile, kui isegi venemeelne Janukovitši režiim näis olevat valmis sõlmima Euroopa Liiduga kokkulepet ja sellest alles viimasel hetkel taganes. Seeläbi vallandunud Maidani liikumine ja Janukovitši põgenemine Kiievest ajendas Venemaad, kes mitte asjata ei kartnud Ukraina pöördumist läände, sh võimalikku Euroopa Liidu ja NATO-ga liitumist ning pikemas plaanis Sevastopoli sõjalise tugipunkti kaotamist Musta mere ääres, tegema olukorrast pääsemiseks ise esimest sammu nagu Georgias. Kujundlikult öeldes: kuna tuvi nii Ukraina kui Georgia katuselt lendu pääses (majanduslikus ja poliitilises mõttes), näis Krimmi ja Donbassi ning Abhaasia ja Lõuna-Osseetia varblaste püüdmine ehk lühisõdadesse astumine Venemaa suurriikliku poliitika seisukohast igati mõistliku ettevõtmisena.

Näib, et Poola ja Balti riigid ei ole ohustatud seni, kuni NATO demonstreerib nimetatud riikide jaoks usutavalt, kuid mitteprovokatiivsete ja otsest vastasseisu vältivate vahenditega oma julgeolekupoliitilisi garantiisid. Kaugemas perspektiivis on seevastu ohustatud Valgevene ja Kasahstan, seda juhul, kui neis riikides peaks toimuma välispoliitiline ja ühiskondlik pööre ning Venemaa senine poliitiline süsteem samasugusena paika jääb.

Sellele vaatamata puudub senini veenev ja toimiv alternatiiv rahvuslikule separatismile riikides, kus võimusuhted küll ei luba *de facto* riikide moodustamist, ent samas leiavad sageli aset vägivaldsed rahutused ja etnonatsionaalselt motiveeritud terroriaktid, nagu neid toimub Euroopas Baskimaast Tšetšeeniani ja mujal maailmas Palestiinast üle Kašmiiri kuni Tiibetini.

6. Lõuna-Kaukaasia külmutatud konfliktide uus ülessulamise oht

Georgias toimunud augustisõda ei muutnud tõsiasja, et Abhaasia ja Lõuna-Osseetia konflikt jääb esialgu külmutatud konfliktiks, isegi kui seda ümbritsevad tingimused on oluliselt muutunud. Kosovo üha laialdasem rahvusvaheline tunnustamine ja Serbia väikesed sammud Euroopa Liiduga lõimumiseks, samal ajal kui Venemaal on nurjunud püüd saada Abhaasiale ja Lõuna-Osseetiale rahvusvahelist (ning ühel päeval ka Georgia) tunnustust, kahandab kolme *de facto* riigi vastastikuse tunnustamise idee kandejõudu. Nõnda jäävad Georgia ja Venemaa suhted mürgitatuks ning kogu Kaukaasia regioonis püsib kõrgepinge. Konflikt jääb okkaks ka Venemaa ja Lääne suhetes. See ebakõla koormab suhteid Baltikumis venelaste ja eestlaste ning lätlaste vahel, ja veelgi enam läbisaamist regioonide, rahvuste ja poliitiliste parteide vahel Ukrainas. Vene separatistidel Krimmis ja Ida-Ukrainas tärkas uus ohtlik lootus, et Venemaa revideerib oma Krimmi-poliitikat, kuigi poliitiliselt tundus kõik paigas olevat. Venemaa tunnustas Ukraina ja Venemaa vahelist piiri juba aastate eest ning seadis sisse õiguslikud regulatsioonid kunagise Nõukogude Liidu Musta mere laevastiku jagamiseks ja Sevastopoli mereväebaasi kasutamiseks Venemaa laevastiku poolt. Vastavalt 2010. aastal sõlmitud lepingule pidi Venemaa Sevastopoli alles 2042. aastal Ukrainale üle andma. Pärast Georgia sõda tundusid ärevad spekulatsioonid lääne meedias Venemaa uue agressiivse ja imperiaalse rünnaku üle Ukraina ja Baltikumi suunal täiesti alusetud²⁸ ja teatud moel koguni vastutustundetud,

²⁸ Toonased ekslikud hinnangud Venemaa rahumeelse poliitika osas (aastatel 2008 ja ka 2012) tuginesid sellele, et tollal ei olnud võimalik ette näha Ukrainas 2013. aasta novembris vallandunud sisepoliitilist kriisi, mille põhjustas Ukraina assotsiatsioonileping Euroopa Liiduga. See konflikt eskaleerus põhjustel, mida siinkohal lähemalt ei selgitata, ning viis selleni, et 2014. aasta veebruaris-märtsis annekteeris Venemaa Krimmi ning jätkas aprillis varjatud sõjalist interventsiiooni Ida-Ukrainas. Vt lähemalt **Jahn, Egbert** 2015: Neuaufgabe des Ost-West-Konflikts? Friedenspolitische Herausforderungen durch die neuen Kriege in Europa. – Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 65, Heft 3, S. 25–45. Ukraina kriisi puhkemisest vt lähemalt: **Jahn, Egbert** 2015. Die Zuspitzung der Integrationskonkurrenz zwischen Brüssel

isegi kui meedias tsiteeriti Vene natsionalistlik-imperialistlikke häali Moskvas ja mujalt, keda julgustas Venemaa jõuline käitumine Lõuna-Kaukaasias. Venemaa diplomaatiline edu Sevastopoli küsimuses näis aga neid relvituks tegevat. Venemaa presidendid ja võimueliit Moskvas ei andnud maailma üldsusele mõnda aega põhjust arvata, nagu läheks Venemaa äkitselt üle territoriaalselt ekspansiivsele poliitikale. Kui Lõuna-Osseetia president Kokoiť kuulutas etteruttavalt välja Lõuna- ja Põhja-Osseetia ühinemise, kutsuti ta Moskvas kiiresti korrale. Venemaal ei tohiks veel mõnda aega olla põhjust toetada Lõuna-Osseetia faktilist ühinemist Venemaaga ka õiguslikult.

Augustisõja lõppedes olid tulemuseks ühemõttelisemad piirid, mis kattusid kunagiste piirkondlike haldusüksuste piiridega. Sõda on aga õõnes-tanud ÜRO ja OSCE Georgia-mandaatide jalgealust. Euroopa Liidu vaatlejate grupp täidab sisuliselt küll neid ülesandeid, mida Venemaa neilt ootab, nimelt hoiatada Venemaad Georgia valitsuse uutest katsetest saavutada riigi territoriaalset terviklikkust vägivalla abil. Samas hoiab Euroopa Liit kinni kujutelmast, nagu oleks tal mandaat relvarahuleppest kinnipidamise jälgimiseks terves Georgia konfliktiregionis.

Lääneriikide suhtumine Venemaasse lahknes silmanähtavalt. Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia ja Beneluxi riigid püsisid mõõduka kriitika ja sanktsioonide kursil. Just nemad, mitte USA George W. Bushi juhtimisel, olid Nicolas Sarkozy eestvedamisel need, kes taotlesid relvarahukokkuleppe sõlmimist Venemaa ja Georgia vahel, mis nägi ette Vene vägede tagasitõmbumist Georgia põhimaalt (kuni) 10. oktoobriks 2008. Poola, Balti riigid ja Tšehhi seevastu adusid Venemaas ohtu ka iseendale ning nõudsid koos Rootsi ja Suurbritanniaga karmimaid samme, kuid ei määratlenud samas nõudmisi täpsemalt. Augustisõja varjus kirjutati suuremate probleemideta alla bilateraalne leping Poolaga, mille kohaselt USA paigutab Poolasse maa-õhk tüüpi moderniseeritud Patriot-rakettide patarei veel enne, kui uus president Barack Obama jõuab seda projekti üle vaatama hakata²⁹. Viimaks jõuti NATO-s ühele meelele, et tuleb ajutiselt peatada NATO-Venemaa nõukogu tegevus, millel iseenesest oleks võinud olla oluline funktsioon ühise kriisiohje korraldamisel, ja edasi lükata Euroopa Liidu ning Venemaa uue

und Moskau um die Ukraine. – Frankfurter Montagsvorlesungen. Politische Streitfragen in zeitgeschichtlicher Perspektive. 5. Mai 2015.

<<http://www.fb03.uni-frankfurt.de/55626904/ZSFraMoV41-NET-Ukraine-53.pdf?>> (20.01.2018).

²⁹ Esimesed Patriot-tüüpi raketid neid teenindavate USA sõduritega jõudsid Poolasse 24. mail 2010. 17. novembril 2017 kiitis USA välisministeerium heaks raketitõrjesüsteemi Patriot müümise oma NATO liitlasele Poolale. *Tõlkija kommentaar*

partnerlus- ja koostöölepe sõlmimine. Tegemist oli otsustega, mis küll peatselt ümber hinnati, kuid pärast Ukraina kriisi puhkemist ennistati. Hetkel on raske ette näha, kuidas muutub USA Venemaa-poliitika³⁰ president Donald Trumpi valitsemisajal. Alguses näis, et Trump otsib Venemaaga lepitust. Kuid selle presidendi impulsiivne ja ettearvamatu iseloom kõnelevad USA ja Venemaa suhetes pigem uuest kriisist³¹, milles võib olulist rolli mängida Euroopa Liidu kaalutletud, kuid ühtlasi põhimõttekindel deeskalatsioonile suunatud poliitika.

Kirjandus

- Adomeit, Hannes** 2017. Auf dem Tiefpunkt. USA–Russland unter Trump und Putin. – Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 67, Heft 5, S. 115–133.
- Babajew, Aser** 2014. Weder Krieg noch Frieden im Südkaukasus. Hintergründe, Akteure, Entwicklungen im Bergkarabach-Konflikt. Baden-Baden: Nomos.
- Beste, Ralf; Koelbl, Susanne; Kurbjuweit, Dirk** 2008. Wandel durch Bestürzung. – Der Spiegel, Nr. 35, 25. August, S. 22.
<<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59403006.html>> (20.01.2018).
- Dodd, Clement** 2010: The History and Politics of the Cyprus Conflict. Basingstoke/ New York: Palgrave Macmillan.
- Ertel, Manfred; Klussmann, Uwe; Koelbl, Susanne; Mayr, Walter; Schepp, Matthias; Stark, Holger; Szandar, Alexander** 2008. Chronik einer Tragödie. – Der Spiegel, Nr. 35, 25. August, S. 130.
<<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59403006.html>> (20.01.2018).
- Gärtner, Heinz** 2008. Obama – Weltmacht was nun? Außenpolitische Perspektiven. Wien: LIT.
- Graf, Kilian** 2010: Der Transnistrien-Konflikt. Produkt spätsowjetischer Verteilungskämpfe und Zerfallskonflikt der implodierten Sowjetunion, Hamburg: Disserta.
- Grenzland. Konflikt und Kooperation im Südkaukasus** 2015. Hg. von Sapper, Manfred; Weichsel, Volker. Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 65, Heft 7–10.
- Halbach, Uwe** 2017: Russland und der Kaukasus. – Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 67, Heft 9–10, S. 153–163.

³⁰ Vt sel teemal ka: **Jahn, Egbert** 2017. Putin-Versteher und Putin-Kritiker. Heftige Kontroversen um die deutsche und westliche Russlandpolitik. – Der Ukraine-Konflikt, Russland und die europäische Sicherheitsordnung. Staack, Michael (Hg.). Opladen/Berlin: Budrich, S. 89–108.

³¹ **Adomeit, Hannes** 2017. Auf dem Tiefpunkt. USA–Russland unter Trump und Putin. – Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 67, Heft 5, S. 115–133.

Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia.
Report, Volume II, September 2009.

<http://www.mpil.de/en/pub/publications/archive/independent_international_fact.cfm> (20.01.2018).

Jahn, Egbert 2008. Neue Perspektiven für die „eingefrorenen Konflikte“ im Südkaukasus durch die „Europäische Nachbarschaftspolitik“? – Politische Streitigkeiten. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, S. 200–216.

<<http://www.fb03.uni-frankfurt.de/55261567/ZSFraMoV40-NET-Suedkaukasus-22.pdf>> (20.01.2018).

Jahn, Egbert 2015. Die Zuspitzung der Integrationskonkurrenz zwischen Brüssel und Moskau um die Ukraine. – Frankfurter Montagsvorlesungen. Politische Streitfragen in zeitgeschichtlicher Perspektive. 5. Mai 2015.

<<http://www.fb03.uni-frankfurt.de/55626904/ZSFraMoV41-NET-Ukraine-53.pdf>> (20.01.2018).

Jahn, Egbert 2015: Neuauflage des Ost-West-Konflikts? Friedenspolitische Herausforderungen durch die neuen Kriege in Europa. – Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 65, Heft 3, S. 25–45.

Jahn, Egbert 2017. Putin-Versteher und Putin-Kritiker. Heftige Kontroversen um die deutsche und westliche Russlandpolitik. – Der Ukraine-Konflikt, Russland und die europäische Sicherheitsordnung. Staack, Michael (Hg.). Opladen/Berlin: Budrich, S. 89–108.

Jahn, Egbert 2017. Die neue Frontenbildung Rußlands und des Westen im Südkaukasus. – Frankfurter Montags-Vorlesungen, 16. Januar 2017.

<<http://www.fb03.uni-frankfurt.de/65035075/DSFraMoV12-NET-Frontenbildung-26.pdf>> (20.01.2018).

Klussmann, Uwe 2008. Wir kapitulieren nie! – Der Spiegel, Nr. 34, 18. August, S. 86–87.

<<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59099366.html>> (20.01.2018).

Reiter, Erich (Hrsg.) 2009. Der Krieg um Bergkarabach. Krisen- und Konfliktmanagement in der Kaukasus-Region. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag.

Report of the Secretary-General on the situation in Abkhazia, Georgia 23 July 2008 S/2008/480.

<<http://www.refworld.org/docid/4890265d2.html>> (20.01.2018).

Report of the Secretary-General on the situation in Abkhazia, Georgia 23 July 2008 S/2008/631.

<<http://www.refworld.org/docid/48eb1e0f2.html>> (20.01.2018).

Schmitz, Gregor Peter; Steingart, Gabor 2008. International isolieren. [Interview USA endise välisministri Madeleine Albrightiga]. – Der Spiegel, Nr. 36, 1. September, S. 24.

<<http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-59673668.html>> (20.01.2018).

Security Council extends mandate of Georgia Observer Mission until 15 October, unanimously adopting Resolution 1808 (2008).

<<http://www.un.org/press/en/2008/sc9299.doc.htm>> (20.01.2018).

Staack, Michael (Hg.) 2015. Der Ukraine-Konflikt, Russland und die europäische Sicherheitsordnung. Opladen/Berlin/Toronto: Budrich.

- Zagorski, Andrei** 2009. Russische Intervention in Konflikten in Südossetien und Abchasien. Von der Status-quo- zur Revisionspolitik. – Die Sezessionskonflikte in Georgien. Hrsg. von Reiter, Erich. Wien/Cologne/Weimar: Böhlau, S. 129–135.
- Zerrissen. Russland, Ukraine, Donbass** 2015. Hg. von Sapper, Manfred; Weichsel, Volker. Zeitschrift Osteuropa, Jahrgang 65, Heft 1–2.
- Wie Medwedev Südossetien und Abchasien für unabhängig erklärte.** – Spiegel Online, 26.08.2008.
<<http://www.spiegel.de/politik/ausland/wortlaut-wie-medwedew-suedossetien-und-abchasien-fuer-unabhaengig-erklaerte-a-574541.html>> (20.01.2018).

Prof **EGBERT KURT JAHN**, *dr. phil.*

Mannheimi ülikooli politoloogia ja lähiajaloo emeriitprofessor